

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 321. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299306359616/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

ber» (6. 61 5-10), dvs. «...dog siges Pompullus' skriverier at være begavede. Men dette, tro mig, er ikke nok til at bringe berømmelse. Hvor mange veltrædende skribenter fodrer ikke møl og bogorme, og alene kokke køber deres lærde kvad! Der skal noget mere til, jeg ved ej hvad, som giver uødelighed til det skrevne: en bog, der skal leve, må have en Genius». Det sidste ord betyder i klassisk latin både skytsånd og vid, ånd, snag. Epigrammets slutvers rummer, efter genrens lov, en pointe, her i form af et ordspil: ingeniosa – genium! Benyttelsen af dette slutvers forudsætter ikke nødvendigvis fortrolighed med Martial. Det kan være fundet i en af humanismens citatsamlinger. For oplysninger om Martial takkes cand.mag. Kurt V. Jensen og professor F.J. Billeskov Jansen. Til Martial jf. n.t. T-10.

Sentensen er også brugt som afslutning på Niels Heldvads »En Ny og Skøn Formular Boge. Kbh. 1624 pag. Q 6v og udg. Kbh. 1625 pag. X 4v og kan dér skyldes enten Heldvad eller også Salomon Sartor, der må formodes at have trykt begge Heldvads udgaver og jo kender sentensen fra sine udgaver af Vb. Ud fra placeringen som afslutnings-sentens i formularbogen tør vi slutte, at også Vb-T har haft sin oprindelige afslutning med denne sentens. Severinsen og Brix antog, at Sthen havde formuleret sentensen og mente i dens begyndelses- og slutord at finde et navneskjul for Vitricus Lithoxius, dvs. Johannes Sthenus. Jf. n.t. T-45,44.

Optrykt Vb-1914 84. Litt.: Severinsen 515; Brix 8f.

T-44. Bogen taler til Læseren

3 *met skæl*] med (god) grund, jf. 55,36. – 4 *flux*] rask. – 4 *til* – *fand*] til lands og vands. – 6 og 14 *Ethich*] nogle, flere. Ordet anvendes af Sthen i hv. dat. 1586 – 1595: »Ethiche rim«, aftrykt RordamMHID 660. – 6 *Exemplaria*] eksemplarer. – 11 *de* – *men*] de har en ringeagtende mening om mig. – 12 *en part*] for en del af vedkommende. – 12 *met* – *stemme*] på en letfærdig melodi. – 13 *er ikke*] heller ikke. – 16 *Doctor Knaustus*] hambergeren dr. jur. Henrich Knaust, der er kendt for et omfattende forfatterskab, udgav i 1571 »Gassenhawer, Reuter vnd Berg-hedlin, Christlich moraliter, vund sittlich verendert, damit die böse ergerliche weuß, vnutze vnd schantpare Liedlin, auff den Gassen, Felde, Häusern, vnd anderßwo, zusingen, mit der zeit abgehen möchte, wann mann Christliche, gute nutze Texte vnd wort darunder haben kundte. Durch Herrn Henrich Knausten der Rechten Doctor, vnd Keyserlichen gekronen Poeten, etc. Zu Franckfort am Meyn, 1571«, jf. Wack. Bibl. 369. Udvalgt af bogens 48 visere-kster er aftrykt i Ph. Wackernagel: Das Deutsche Kirchenlied, Stuttgart 1841 597-604 og Wack. IV 1144-1172. Bogen må i dag anses for tabt. Litt.: Chr. Gottl. Jöcher: Allg. Gelehrten-Lexicon I, Leipzig 1750 sp. 1976; Henrich Wilt. Rotermund: Fortsetzung und Ergänzungen zu Chr. Gottl. Jöchers Allg. Gelehrten-Lexicon III sp. 539f; J. Franck i Allg. deutsche Biographie, Leipzig

1882, XVI 272ff. Hermann Michel: Heinrich Knaust. Ein Beitrag zur Geschichte des geistigen Lebens in Deutschland um die Mitte des sechzehnten Jahrhunderts (dissertation), Berlin 1903. – **16** *oc andre flere*] samme år som Knaust udgav sin visesamling, udkom også «Nye Christlike Gesenge vnde Lede, vp allerley ardt Melodien, der besten, olden, Dudeschen Leder Allen framen Christen tho nutte, Nu erstlick gemaket, vnde in den Druck gegeuen Durch Hiermannum Vespasium, Pedyger tho Stade», Lubeck 1571 WackBibl.370. Herman Wepes andelige kontrafakturer af verdslige viser er aftrykt Wack IV 1086-1143 og har formodentlig været kendt af Sthen. I alt fald har nr.1089 været forlag for Vb 48. Om Wepse og Knaust: jf. K.Henning: Die geistliche Kontrafactur im Jahrhundert der Reformation, 1909. Krimken af Sthens Vb synes ikke at have afskrækket Niels Heldvad fra engang i 1620'erne at udgive «Et halffhundrede Psalmer paa Tydske Tungemaal, uddragen aff Kong Davids Psalter oc stillet effter de allerhelligste Bolevisers Melodier, som synges almindelig i Tyskiands», en samling, som nu er gået tabt, men som i 1628 gav biskop Resen anledning til et udfald mod «alle hme stemme boleviser og lovsagtige kæmpedigt eller borgertueviser, som tjener til intet andet end idel losagtighed og forfængelighed og gode sæder at forkrænke!» jf. H.V.Gregersen: Niels Heldvad. En biografi, 1957 154f. 185. – **17** *om søffind*] omskrevet, ændret – **18** *hunder*] hundring – **21** *loff Pander*] lovsagt skoge. – **21** *Dannequinde*] agtvardeig agtehustru. – **26** *Til met*] desuden. – **28** *Oc* *noel*] jf. DgO II R nr.760 – **31** *til Vibe*] til bedste.

Rimede adresser som T-44 og T-45 er ikke noget særsyn på den tid. Et tilfældigt til den svenske overs. af Martin Mollers «Mysterium magnvm», Rostock 1604 med den første svenske overs. af Philip Nicolas *Hie schon leubhet der Morgenstem*, jf. T-41, har rimede adresser «Ad authorem», jf. T-45,19, og «Til then Christeliga Lasaren», jf. Estborn 240 note 63. Også Sthen har tidligere skrevet bade et rimet akrostikon «Til den Christine Lasere» i AV-T23 og en prosaboken med samme adresse i Hb 60, «Fortalen til den Christelige Lasere» Vb 3 ikke at forglemme.

Litt.: Brandt 52f. Severinsen 516; Brix 16, MallingDTT 150f; Malling VIII 75f.

T-45. Læsere taler til Bogen

3 *Er* *imod?*] denne korre læsning i udg W må betragtes som lectio difficilior. Rytmisht langt bedre er teksten i SJCULB: Er nogen som dig er imod? – **4** *ledet*] afsky – **5** *Hin*] hvorfor. – **7** *pass om*] bryde dig om. – **7** *de onde* *saga*] de ondes beskyldning. – **9-10** *læs. skal*] jf. DgO VII-1 nr.1088. Meningen er, den, der bygger eller præsterer noget, der er synligt for enhver, udsætter sig for at blive belært af alle, der bilder sig ind at være klogere end bygmesteren selv. – **11** *Der* *all*] det overgår ikke (bare) én, men alle. – **12** *offenhør*] overbore, negl-